

AKADEMIN FÖR TEKNIK OCH MILJÖ

Avdelningen för industriell utveckling, IT och samhällsbyggnad

Effekter för skogsägare vid förläggning av ledning intill skogsväg

Mattias Estenberg & Olle Hedman

2014

Examensarbete, Grundnivå (kandidatexamen), 15 hp
Lantmäteriteknik
Lantmätarprogrammet, ekonomisk/juridisk inriktning

Handledare: Rolf Jonsson
Examinator: Apostolos Bantekas
Bitr. Examinator: Märit Walfridsson

Sammanfattning

I Sverige finns möjligheten för staten och företag att expropriera mark från fastighetsägare för att utöka eller effektivisera en allmännyttig anläggning. En ”allmännyttig anläggning” kan till exempel handla om ett företags önskemål att anlägga teleledningar i syfte att tillgodose eller förbättra en teleförbindelse till ett område. När det gäller rätten för ett företag att dra fram ledningar av olika slag tillämpas ledningsrättslagen som är speciellt utformad för markåtkomst angående anläggandet av ledningar. I de flesta länder har staten eller exploitörer möjligheten att ta mark i anspråk för att utveckla landets infrastruktur och att gynna allmännyttan. Genom att bygga ut eller dra om en motorväg kan man se till att den utnyttjar marken på bästa sätt utan att påverka omgivningen alltför negativt. Syftet med detta arbete är att undersöka huruvida skogsägare blir påverkade eller inte av att ledningsrätter upplåts nära eller alldeles intill deras skogsvägar istället för i skogsgator som är normalfallet. Material till arbetet har samlats in genom studier och analyser av publikationer angående gällande rätt, normer och rekommendationer om ersättning, empiriskt material har införskaffats genom expertintervjuer.

Resultatet visar att skogsägare blir negativt påverkade av ledningens placering intill väg genom att den kan begränsa möjligheterna till lastning och skotning av virke vid vägen. Denna påverkan kan dock minimeras genom kommunikation och god planering parterna emellan. Vanligast är det att ledningshavaren och markägaren kommer överens om planeringen och ersättningen. Om det blir tal om expropriation används ledningsrättslagen som i sin tur hänvisar till expropriationslagen som anger vad som ska stå till grund för ersättning.

Nyckelord: Ersättning, ledningsrätt, intrång, påverkan, expropriation.

Abstract

In Sweden there is a possibility for the government and companies to expropriate land from property owners in order to expand or make a structure for the public interest more effective. A structure for the "public interest" could be, for example, when a company wishes to build telephone lines in order to supply or improve telecommunications in an area. When it comes to the rights of a company to build lines of different kinds, the *ledningsrättslag* is applied. That law is specifically designed for land acquisition when it comes to building lines. In most countries the state or exploiters have the ability to acquire land in order to develop the country's infrastructure and promote the public interest. By expanding or changing the location of a highway, one could make sure the land is used in the best way possible without negatively affecting the surroundings too much. The purpose of this work is to investigate whether forest owners would or wouldn't be affected if lines are to be granted near or right next to their forest roads. Materials for this study have been acquired through studies and analyzes of governmental instances' publications concerning the law, standards and recommendations for compensation. Empirical data have been obtained through interviews with people that have expert knowledge in the subject.

The results show that forest owners will be affected in a negative way when the lines are positioned close to the road. The reason is that the line could limit the possibilities of loading and transporting timber to the road. This impact can be minimized through communication and joint planning between the parties. In most cases the owner of the lines and the landowner strives for an agreement about the planning and compensation for the rights to build lines. In case compulsory acquisition is used, the *ledningsrättslag* is applied, which in turn refers to the *expropriationslag* that specifies the basis for compensation.

Förkortningar och begrepp

AL	Anläggningslag (SFS 1973:1149)
ExL	Expropriationslag (SFS 1972:719)
FBL	Fastighetsbildningslag (SFS 1970:988)
LL	Ledningsrättslag (SFS 1973:1144)
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv
Prop.	Proposition
RF	Regeringsformen

Nätoperatör Företag som äger ledningar.

Skogsgata Röjt område i skogsmark där ledningen dras.

Skogsväg Privat väg anlagd av skogsägare för att komma åt skogen.

Innehåll

1	Introduktion	1
1.1	Bakgrund.....	2
1.2	Syfte	3
1.3	Avgränsning.....	3
2	Tidigare forskning	4
2.1	Allmänt om expropriation.....	4
2.1.1	Ersättning vid markåtkomst.....	4
2.2	Sverige	5
2.3	Expropriation i andra länder	6
2.3.1	Kina	6
2.3.2	Finland.....	6
2.3.3	Skillnader mellan ländernas expropriationsprocesser	6
3	Metod & material	8
3.1	Datansamling	8
3.1.1	Informationsstudier	8
3.1.2	Intervjuer	9
3.2	Analysmetod	10
3.2.1	Juridisk metod	10
3.2.2	Intervjuer	10
4	Resultat.....	11
4.1	Gällande rätt.....	11
4.1.1	Ledningsrättslagen.....	11
4.1.2	Rättsfall	13
4.2	Ersättningsprinciper	16
4.3	Kontakt med sakägare.....	19
5	Diskussion	23
5.1	Diskussion om resultat.....	23
5.2	Diskussion om metod	25
6	Slutsatser	26
	Referenser.....	27
	Bilagor.....	31

1 Introduktion

I Sverige finns möjligheten för staten och företag att expropriera mark från fastighetsägare för att utöka eller effektivisera en allmännyttig anläggning. En ”allmännyttig anläggning” kan till exempel handla om ett företags önskemål att anlägga teleledningar i syfte att tillgodose eller förbättra en teleförbindelse till ett område. När det gäller rätten för ett företag att dra fram ledningar av olika slag tillämpas ledningsrättslagen (SFS 1973:1144), vilken är en lag speciellt utformad för markåtkomst angående anläggandet av ledningar. Eftersom expropriation och tvångsförvärv är permanenta åtgärder ställer LL vissa villkor som sökta ledningsrätter måste uppfylla. En ledningsrätt måste anses vara allmännyttig på lokal- eller riksnivå genom att främja riket eller en regional allmännyttig näringsverksamhet. Ledningsrätten kan inte heller endast vara utformad för att tillgodose en enskild fastighets behov, utan då ska 7 kap. i fastighetsbildningslagen (SFS 1970:988) tillämpas (Johansson, 2011). Är inte villkoren uppfyllda kan inte ledningsrättsansökan godkännas. När en ledningshavare planerar att anlägga en ledning över någon annans fastighet kan ansökan om ledningsrätt ibland vara lämplig eller till och med nödvändig. Ledningsrätt kan liknas vid ett mellanting mellan servitut och nyttjanderätt och ger ledningshavaren rätt att nyttja andra fastigheter för att anlägga och använda och underhålla ledningar (Lantmäteriet, 2013). Ledningsrätten skiljer sig från servitut och nyttjanderätt på så sätt att den inte behöver knytas till en härskande fastighet och den har heller inte någon tidsbegränsning (Ekbäck, 2011). Ledningsrätt kan endast upplåtas för de ledningstyper som specifikt anges i LL 2 §. Detta omfattar ledningar för kommunikationsnät, kommunikationsmaster, starkströmsledningar, vatten- och avloppsledningar, fjärrvärmeledningar och gas- och oljeledningar.

Sveriges elnät delas in i tre olika nättyper. Dessa är det nationella stamnätet, det regionala elnätet och det lokala elnätet. Det statliga affärsverket Svenska Kraftnät driver stamnätet och utifrån detta distribueras elektriciteten till de regionala och lokala elnätsbolagen (Kalbro & Lindgren, 2013). Dessa elbolag ansvarar själva för

anläggning och underhållet av sina ledningar. För att kunna dra elledningarna från punkt A till punkt B innebär det ofta att de måste göra intrång på privatägd mark.

1.1 Bakgrund

Under 1900-talet gick det svenska skogsbruket genom en genomgripande utveckling med stora förändringar som följd. Förändringen i skogen gjorde att skogsbruket gick från att vara en arbetsintensiv verksamhet baserad på manuellt arbete till att bli en kapitalintensiv och högteknologisk näringsverksamhet. I början av 1900-talet gick en stor del av den svenska skogsavverkningen till traditionella behov av ved och virke för husbehov. Under första halvan av 1900-talet förändrades träråvarumarknaden, dessa förändringar skedde tillsammans med att massa- och pappersindustrin byggdes ut och utvecklades. Detta ledde till en ökning i skogsavverkningen eftersom träd av alla storlekar kunde användas till massa- och pappersindustrin (Josefsson & Östlund, 2011). Drygt hälften av Sveriges landarea består idag av skogsmark (Sveaskog, u. å.).

LL trädde i kraft 1974 och blev den speciallagstiftning som behandlar upplåtelse av mark för ledningar som anses allmännyttiga. Före det att LL trädde i kraft uppläts utrymmet för ledningar genom avtal om servitut eller nyttjanderätt. I de fall en överenskommelse mellan parterna inte kunde etableras så kunde ledningshavaren med stöd av 1917 års expropriationslag ta mark i beslag genom tvångsförvärv. Det sågs dock som ett kostsamt och tidsödande utförande. Även 1918 års vattenlag kunde ge rätten att dra fram och bibehålla vatten- och avloppsledningar, dock krävdes det då normalt en huvudförhandling inför den dåvarande vattendomstolen. Med 1970-talets plan om en väsentlig utbyggnad av elnätet och avsevärda nyanläggningar i fråga om vatten- och avloppsledningar som bakgrund, så behövdes det en ny lagstiftning för att komma undan tidigare rättsliga problem om att anlägga nya ledningar (Ekbäck, 2011).

Sedan det statliga elnätet avreglerades har antalet aktörer på marknaden ökat, från att ha varit helt styrt av staten är det nu endast stamnätet som kontrolleras utav dem. Tillgängligheten till elledningarna är en värdefull faktor för nätoperatörerna eftersom ledningarna som ligger i skogsgator är svåra och kostsamma att bygga,

underhålla och besikta. För att kunna åtgärda problem snabbare och samtidigt dra ner på bygg- och underhållskostnaden har nätoperatörerna på senare tid önskat flytta sina befintliga luftledningar intill de skogsvägar som ofta är anlagda av skogsägarna.

1.2 Syfte

Syftet med arbetet är att undersöka om skogsägare påverkas av att el- och teleledningar förläggs intill skogsvägar istället för i skogsgatorna där de i dagsläget är dragna. Arbetet ska också redogöra för vad ersättningen omfattar i den mark som tas i anspråk när en ledningsrätt skapas. Följande frågeställningar ska undersökas:

- Påverkas skogsägarna av att el- och teleledningar förläggs intill skogsvägar istället för i skogsgator?
- Vilken nytta har ledningsrättsinnehavarna av att dra ledningarna längs med skogsvägar?
- Hur beräknas och fördelas ersättningen för intrång i skogsfastighet?
- Vad säger ledningsrättslagen och hur används den i praktiken?

1.3 Avgränsning

Arbetet har begränsats till att endast handla om att undersöka om ledningsrätters placering utmed väg påverkar ägare till skogsmark. Arbetet kommer därmed inte omfatta ledningsrätter i åkermark eller mark med annan användning. Hur intrång i mark hos markägaren ersätts har också begränsats endast till fall om ledningsrätter i skogsmark.

2 Tidigare forskning

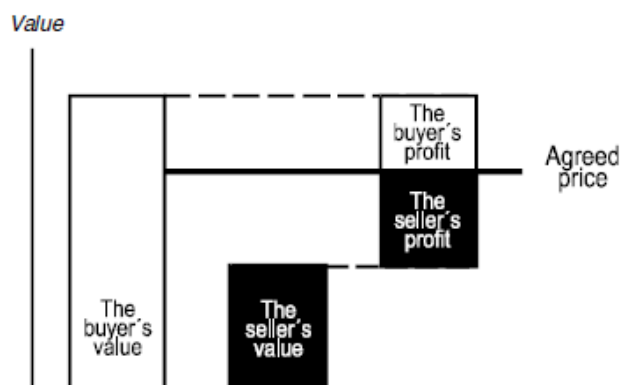
2.1 Allmänt om expropriation

Navratil och Frank (2008) förklarar att expropriation är tvångsövertagande av mark mot markägarens vilja. I de flesta länder har staten eller exploatörer möjligheten att ta mark i anspråk för att utveckla landets infrastruktur och att gynna allmännyttan. Genom att bygga ut eller dra om en motorväg kan man se till att den utnyttjar marken på bästa sätt utan att påverka omgivningen alltför negativt, med samhällets utveckling kan en utbyggnad av el- och telenät vara nödvändig för att kunna utnyttjas så effektivt som möjligt. Vidare poängterar Navratil och Frank (2008) att ett samhälle utan expropriationsmöjligheter skulle ha svårt att utveckla en fungerande infrastruktur. Detta eftersom markåtkomst endast skulle bli möjlig om markägaren är medgörlig vilket inte alltid är fallet. Markägaren skulle ha makt att helt och hållet stoppa samhällets försök till utveckling om denne inte vill sälja. Markägaren skulle även kunna utnyttja sin position till att kräva oskäligt hög ersättning för marken och på så sätt hindra, försvåra eller helt och hållet stoppa vidare utveckling.

2.1.1 Ersättning vid markåtkomst

Det är vanligt att den övertagande parten försöker förhandla sig till en överenskommelse med markägaren (Navratil & Frank 2008) eftersom detta underlättar processen. Expropriation ses som en sista utväg när det kommer till att överföra mark från en person till en annan (Šumrada, Ferlan & Lisec, 2013). Vid överenskommelse handlar affären om ett vanligt köp av hel eller del av fastighet eller en annan rätt att använda marken, marköverföringen regleras då i Sverige av FBL. Säljaren och köparen har ofta olika syn på vad marken är värd. Säljaren är sällan villig att sälja marken för mindre summa än markens aktuella marknadsvärde eftersom det skulle innebära en ren förlust. Köparen har i sin tur en uppfattning av vad marken har för maximalt värde för honom och hans verksamhet (Kalbro & Lind, 2007). Enligt FBL 5:10 § ska skillnaden mellan värderingarna fördelas mellan parterna, detta kallas för vinstdelning. Namnet kommer från att båda parterna tjänar på affären eftersom köparen kan köpa

marken för mindre än vad marken faktiskt är värd för honom. Säljaren tjänar i sin tur på affären genom att han får marken såld för mer än marknadsvärdet, se figur 1.

Figur 1. Vinstdelning. Köparen får köpa marken för mindre än vad den faktiskt är värd för denne. Säljaren får en högre ersättningssumma än vad markens faktiska marknadsvärde är (Kalbro & Lind, 2007).

Om parterna inte kommer fram till en överenskommelse kan exploitören välja att starta en expropriationsprocess för att med tvång ta marken i anspråk. Vanligast är att ersättning kommer i form av pengar motsvarande den övertagna markens värde (Kalbro & Lind, 2007). I Sverige framgår det även av Expropriationslagen 4:1 (SFS 1972:719) att ett påslag på 25 % av marknadsvärdet ska läggas på ersättningssumman.

2.2 Sverige

I Sverige finns det flera omfattande lagar som berör tvångsförvärv av mark. Dessa speciallagar kan användas för att få tillstånd att överta eller använda mark för olika allmänna ändamål utan ägarens medgivande. Förutom de speciella lagarna om olika former av tvångsförvärv så finns det två lagar som har en mer generell funktion. Den ena är ExL som har de grundläggande bestämmelserna för rätten att ta mark i anspråk för allmänna ändamål, den andra är FBL som kan användas för både allmänna och enskilda ändamål (Sjödin, Ekbäck, Kalbro & Norell, 2011). Att bli tvingad att avstå mark mot sin vilja är en stor inskränkning i äganderätten, det medför att det ställs stora krav på varför marken ska ta i beslag. Kalbro och Lindgren (2013) säger att marken som den exproprierande vill förvärva ska vara ett bestämt markområde. Det ska heller inte finnas något annat område som är bättre lämpat för expropriationsändamålet än det område som förvärvet avser.

2.3 Expropriation i andra länder

2.3.1 Kina

Hui, Bao och Zhang (2013) säger att i Kina används expropriation av mark i större utsträckning än bara för de vanliga fallen om allmänt intresse. De förklarar att ända sen de tillämpade en öppen dörr-politik i slutet på 70-talet har landet lockat utländska investerare som vill utnyttja Kinas stora resurser på arbetare. Detta har medfört att de införde ett system för att överföra rättigheterna för mark till företag med kommersiella syften. Eftersom mer än hälften av Kinas befolkning är bönder är det ofta de som får sin mark exproprierad. De som blir av med sin mark får en ersättning som beräknas på markens värde. De får även kompensation för den flyttkostnad som tillkommer när de måste hitta någon annanstans att bo samt ersättning för förlusten av oskördade grödor. Ersättningen är dock begränsad enligt Tan, Beckmann, van den Berg och Qu (2009). De nämner att den totala ersättningen inte kan överskrida 30 gånger den summa som är den genomsnittliga vinsten marken har gett de senaste tre åren.

2.3.2 Finland

Heinonen (2008) beskriver expropriation i Finland som ganska otypisk eftersom de flesta länders expropriationsprocess behandlas i domstol. I Finland är det endast det finska lantmäteriverket som kan handlägga expropriationsfrågor. Precis som i de flesta länder används expropriation för att beslagta mark för det allmänna intresset. I Finland går det bara till domstol om någon av parterna för klagan till finska tingsrätten. Finland urskiljer sig genom att tvångsköp är generellt ett mer använt tillvägagångssätt även om möjligheten till vanligt köp finns. Kotilainen (2011) nämner att det finska vägverket (Finnra) under de senaste tio åren har försökt förbättra sitt rykte. Finnra förvärvade förr mark som behövdes för vägar i Finland genom expropriation, under de senaste åren har de dock börjat med att försöka uppnå en överenskommelse med markägare.

2.3.3 Skillnader mellan ländernas expropriationsprocesser

I samtliga av de länder som inkluderades i studien finns expropriation som ett verktyg för att förvärva mark för att använda den till allmänna ändamål eller för

att bygga ut och utveckla samhället och dess infrastruktur. Finland valdes som studieobjekt för att det är väldigt nära Sverige och har liknande kultur, syftet var främst att undersöka hur grannlandet skiljer sig från Sverige. Kina valdes på grund av att det ligger långt bort från Sverige, både kultur- och avståndsmässigt. Finlands, Kinas och Sveriges expropriation har alla gemensamt att de betalar ersättning till markägaren för den förlorade marken. Mellan Sverige och Finland finns det vissa skillnader på hur expropriationsprocessen behandlas. Den finska expropriationen utförs av det statliga lantmäteriverket och går upp i domstol enbart om någon av parterna för klagan till tingsrätten. Mellan Kina och Sverige är den största skillnaden att i Kina används expropriation ofta för mer än bara allmänhetens intresse.

3 Metod & material

3.1 Datainsamling

Material till arbetet samlades in med två olika metoder. Den ena metoden är studier enligt juridisk metod med analyser av publikationer angående gällande rätt, normer samt rekommendationer om ersättning. För att undersöka hur lagstiftningen tolkas och appliceras i praktiken studerades två rättsfall som berör de lagrum som behandlar ersättningsberäkning i ledningsrättsfall. Utöver detta studerades vetenskapliga artiklar samt myndighetsrapporter.

Den andra använda metoden ger empirisk data genom expertintervjuer med personer som har arbetskunskaper inom ämnet. Intervjuerna var av kvalitativ karaktär med öppna frågor, detta är rekommenderat om man avser att behålla möjligheten för de intervjuade att tolka och svara på frågorna efter deras egna erfarenheter (Harvey, 2011).

3.1.1 Informationsstudier

3.1.1.1 Rättsfall

I arbetet har två rättsfall (NJA 2007 s. 695 och NJA 2008 s. 510) angående ersättningsfrågor i ledningsrättsfall studerats. Båda dessa valdes ut eftersom de behandlar rättegångsprocessen för intrång i fastighet. Dessa rättsfall berör bland annat LL 13 § som handlar om ersättning för utrymme och ger en bild på hur de använda lagrummen tolkas och används. Rättsfallen hittades genom databasen Zeteo.nj.se där rättsfallen med koppling till lagparagraferna var listade i samband med den relevanta paragrafen. I detta fall var det den 13 § som var gemensamt för dem båda.

3.1.1.2 Publikationer

Lantmäteriet har utvecklat en norm som handlar om hur ersättning ska beräknas för intrång i bland annat skogsmark (*Norm för bestämmande av ersättning för intrång i skogsmark, gällande från 2009-04-01*), de har även handböcker som handlar om specifika lagar. Relevant för detta arbete var handboken om LL (*Handbok LL*). Dessa studerades och jämfördes med vad som står i lagtext och hur

det faktiskt görs i praktiken enligt rättsfallen. Elbolaget E.ON gjorde år 2008 en miljökonsekvensbeskrivning (*Planerad 130 kV elkraftledning mellan Vimmerby och Kisa*) för att anlägga en kraftledning mellan Vimmerby och Kisa. Denna innehåller information om vilken påverkan flera olika sorters ledningssorter har på den omgivande marken. Trafikverkets riktlinjer (*Upplag av virke och skogsbränsle vid allmän och enskild väg*) för hur avverkad skog ska läggas upp längs väg har också studerats.

3.1.2 Intervjuer

Kvalitativa intervjuer användes för att få tag på information från personer med sakkunskap, det innebär att respondenterna får svara på öppna frågor som härleder ett utvecklat svar. M. Svensson från SCA initierade den ursprungliga frågan angående ledningsrätter som önskas dras längs med skogsvägar som detta arbete har som grund. M. Svensson har bidragit med bakgrundsinformation om problemet och exempel på scenarion där skogsägare blir illa påverkade av ledningsrätten. Totalt fem intervjuer gjordes, följande personer kontaktades:

- Lantmätare, Martin Svensson, SCA
- Bolagslantmätare, Tomas Fransson, Sveaskog AB
- Vägmästare, Stefan Ahlenius, Sveaskog AB
- Fastighetschef, Mikael Perérs, Bergvikskog AB
- Tillstånd och rättigheter, Anna Törner, E.ON Sverige AB

Dessa personer har bidragit med material och underlag till arbetet genom att gå med på intervjuer och via telefon svara på våra frågor och funderingar. Dessa personer kontaktades genom kontaktuppgifter som fanns presenterade på respektive företags hemsida. Urvalet av respondenter skedde i första hand efter den titel de har på företaget. Bolagslantmätaren T. Fransson från Sveaskog AB hänvisade efter intervjun vidare till S. Ahlenius inom samma företag. Inom E.ON kontaktade vi först regionschefen Lars Höglund i Sundsvall, han hänvisade oss vidare till A. Törner som han ansåg kunde svara på de aktuella frågorna.

3.2 Analysmetod

3.2.1 Juridisk metod

I detta arbete tillämpas juridisk metod. Det innebär att arbetet beskriver ett förekommande problem och ställer det mot gällande lagstiftning. Material och underlag till detta arbete granskades likadant oberoende av vilken källa det kom från, alla källor genomgick likadan bearbetning med opartisk infallsvinkel. Det juridiska materialet som har använts till arbetet är gällande lagar om ledningsrätt och dess innebörd. De lagar som har tagits upp till större del av arbetet är ledningsrättslagen och expropriationslagen. För att tolka dessa lagar så användes subjektiv teleologisk tolkning. Detta innebär att propositioner för respektive lag undersöktes för att ge bättre insikt till vad som är tanken med lagen och hur den är tänkt att användas (Nilsson, 2010). För att få en insikt i hur ledningsrättslagen används idag har lantmäteriets handbok om ledningsrättslagen använts. Rättsfall har blivit granskade för att se hur ersättningen ska behandlas i de fall som de går upp i domstol. En statlig offentlig utredning om LL från 2004 (*Slutbetänkande av 2002 års ledningsrättsutredning*) har tagits med i arbetet för att se vad den kom fram till och vilka förslag som togs upp i den för den lagändringen som skedde år 2006.

3.2.2 Intervjuer

Kvalitativ metod användes vid intervjuer med sakägarna. Deras svar på frågorna antecknades på papper och renskrevs efter intervjun. Därefter analyserades och sammanfattades svaren. Svaren jämfördes med varandra för att identifiera likheter och skillnader i deras uttalanden. Ingen parts svar sågs på något sätt som mer eller mindre trovärdigt än någon annans, alla svar genomgick likadan opartisk behandling och tolkning. Frågorna som ställdes till respondenterna är bifogade i bilaga 3 och 4.

4 Resultat

4.1 Gällande rätt

4.1.1 Ledningsrättslagen

De inledande paragraferna i LL beskriver lagens ändamål och vad som omfattas av den. Den 1 § innehåller allmänna bestämmelser för lagen och 2 § anger för vilka typer av ledning en ledningsrätt kan upplåtas. 2 § anger att lagen gäller för ledningar avsedda för kommunikationsnät, kommunikationsmaster, starkströmsledningar, vatten- och avloppsledningar, fjärrvärmeledningar och gas- och oljeledningar. Om utrymmet istället kan upplåtas med Anläggningslagen (SFS 1973:1149) som stöd så gäller inte LL. År 2006 lades paragraf 2 a till som utvidgar möjligheten för ledningsrätt till tunnlar, kulvertar, rör och liknande anordningar om dessa ska användas senare för ändamål som anges i 2 §. 3 § säger att anordningar och tillbehör ingår i ledning, det kan vara tillbehör som är väsentliga för ledningen som t.ex. stolpar och transformatorer. Propositionen till LL nämner att lagen inte ger någon exakt definition på vad en ledning är. Den ger sedan exempel på vad som kan betraktas som ledning, till exempel metalltråd, kabel, slang, rör avloppstrumma, kulvert m.m. Även saker som inte kan betraktas som ledning tas upp där finns bland annat anläggningar som rännsten, dike eller kanal. (Prop. 1973:157 s. 131). 5 § anger att lantmäterimyndigheten är den myndighet som handlägger ledningsförrättningen.

LL anger vissa villkor för ledningsrättsupplåtelsen i sig. Enligt 6 § får ledningsrätt ej upplåtas om ändamålet lämpligen borde tillgodoses på annat sätt. Dessutom måste fördelarna med upplåtelsen överväga de olägenheter som medföljer, annars får upplåtelse inte ske. Vissa ledningar, till exempel högspänningsledningar, kan innebära risk för person- och egendomsskador. Uppförandet och underhållet av sådana ledningar har säkerhetsföreskrifter som ska följas. Den 7 § i LL framgår det att sådana ledningar inte får upplåtas i strid mot de säkerhetsskäl som är särskilt föreskrivet för ledningens framdragande. Sådana föreskrifter finns i bland annat starkströmsförordningen 2009:22 (Ekbäck, 2011). 8 § handlar om att inom områden som omfattas av detaljplan eller områdesbestämmelser, får en

ledningsrätt inte upplåtas om den skulle strida mot den gällande planen eller bestämmelserna. Mindre avvikelser får däremot göras om ledningsrätten inte hindrar planens eller bestämmelsernas syfte. Ekbäck (2011) nämner också att hänsyn ska tas till framtida planläggning, detta gäller speciellt i fall angående stora ledningsanläggningar som stamnåtsledningar och olje- eller gasledningar. Övrig ändamålsenlig användning ska också respekteras, detta framgår i 9 § LL.

Inom område som inte omfattas av detaljplan, får ledningsrätt inte upplåtas om upplåtelsen skulle försvåra områdets ändamålsenliga användning, föranleda olämplig bebyggelse eller motverka lämplig planläggning av området. (LL 9 §).

LL 12 § tar upp att mark eller annat utrymme för ledning eller anordning enligt 2 a § får tas i beslag om det inte orsakar synnerligt men för fastigheten. Vid ersättningsfrågor gällande upplåtelse enligt 12 § hänvisar LL 13 § direkt till att 4 kap i ExL om ersättning för markåtkomst ska tillämpas, där 1 § anger vad ersättningen omfattar.

För en fastighet som exproprieras i sin helhet ska, i den mån inte annat följer av vad som sägs nedan, löseskilling betalas med ett belopp som motsvarar fastighetens marknadsvärde. Exproprieras en del av en fastighet, ska intrångsersättning betalas med ett belopp som motsvarar den minskning av fastighetens marknadsvärde, som uppkommer genom expropriationen. Uppkommer i övrigt skada för ägaren genom expropriationen, ska även sådan skada ersättas.

Därutöver ska ytterligare löseskilling respektive intrångsersättning betalas med 25 procent av marknadsvärdet respektive marknadsvärdeminskningen. Detta gäller dock inte när expropriation sker för ändamål som avses i 2 kap. 7 §. (ExL 4:1 § 1-2 st.).

Ersättningen ska baseras på hur mycket den påverkade fastigheten minskar i värde av intrånget, sedan ska ytterligare 25 % läggas till på den summan. Annan skada som uppkommer under expropriationsprocessen ska också ersättas. Detta omfattar all ekonomisk skada som tillförts genom expropriationsprocessen som inte omfattas av marknadsvärdeminskning. Det kan till exempel vara sönderkörda vägar eller ren ägodelsskada. Ersättningen för intrång i fastighet till följd av ledningsrättens uppförande ska betalas inom tre månader efter det att ersättningsbeslutet har vunnit laga kraft (Ekbäck, 2011).

Den 14 § LL anger att när en överenskommelse uppkommer mellan fastighetsägare och andra sakägare får undantag göras från:

- 6 § - Ledningsrätt får ej upplåtas om ändamålet bör tillgodoses på annat sätt eller om olägenheterna överväger fördelarna.
- 12 § 1 st. – Mark eller annat utrymme för ledning får tas i anspråk på fastighet om det inte orsakar synnerligt men för fastigheten.
- 12 a § 1 st. 2 men. – Krav på att fördelarna överväger nackdelarna.
- 13 § - Tillämpar ExL 4 kap i frågor om ersättning.

Om fastigheten svarar för fordran får dock undantag från 13 § endast göras om fordringshavaren ger sitt medgivande.

4.1.2 Rättsfall

4.1.2.1 NJA 2007 s. 695 – Fråga om rätt till intrångsersättning vid upplåtelse av ledningsrätt för optokablar inom utrymme för befintliga kraftledningar.

Fallet handlar om att Vattenfall Regionnät AB och affärsverket Svenska Kraftnät har installerat en optokabel i en befintlig ledningsrätt med kraftledning i Håbo Skrikjädra S:1 som är en gemensam ägovidd för fastigheterna Håbo Skrikjädra 1:1 och 2:1. Optokabeln förändrar inte kraftledningens läge eller det utrymme den kräver. Lantmäteriet beslutar att ingen ersättning ska betalas till markägarna som därefter överklagar till fastighetsdomstolen (motsvarar idag Mark- och miljödomstolen).

Markägarna till de påverkade fastigheterna anser att belastningen på deras fastigheter ökar eftersom de har sex stycken kraftledningar som löper över deras mark. Utökandet med en optokabel anses förminska sannolikheten för att ledningen tas bort och därmed utgör en högre belastning. Fastighetsdomstolen anser i enighet med Lantmäteriet att ingen värdeminskning av fastigheterna sker och därför kan ytterligare ersättning inte utgå enligt Ledningsrättslagen.

Markägarna överklagade beslutet till Svea hovrätt (idag Mark- och miljödomstolen). Hovrätten anser att ersättning inte kan utgå för någon företagsskada på fastigheterna. Företagsskada är den skada som uppkommer på en

fastighets marknadsvärde i samband med företagets verksamhet. De anger dock att all ekonomisk skada ska ersättas, detta gäller även obetydligt små skador och tar upp fråga om intrångsersättning. Hovrätten beslutar att Svenska Kraftnät och Vattenfall ska betala 500 kr vardera till båda fastighetsägarna, en summa på totalt 2000 kr.

Svenska Kraftnät och Vattenfall överklagar Hovrättens beslut till den högsta instansen – Högsta domstolen – och yrkar att det inte ska utgå någon ersättning för den redan befintliga ledningsrätten. Högsta domstolen finner hovrättens skäl om utebliven ersättning för företagsskada enligt ExL 4:2 rimlig och att det inte heller var fråga om ersättning för annan skada. Högsta domstolen berörde egendomsskyddet i grundlagen. Regeringsformen (SFS 1974:152) 2:15, 2 stycket, säger att ”den som genom expropriation eller något annat sådant förfogande tvingas avstå sin egendom ska vara tillförsäkrad full ersättning för förlusten”. Högsta domstolen ansåg därefter att annan bedömning än Hovrättens inte är nödvändig och fastställer därmed Hovrättens dom.

4.1.2.2 NJA 2008 s. 510 – Frågor om rätt till intrångsersättning för ledningsrätt avseende anläggningar för telekommunikation när ledningsrätten upplåtits i stället för tidigare nyttjanderätt (II)

Fallet handlar om fastigheten Ronneby Torp 15:1. Fastighetsägaren hade ett nyttjanderättsavtal med Vodafone Sverige AB som omfattade en telemast med tillhörande teknikbod sedan år 1995. Våren 2003 bytte fastigheten ägare som tidigt året därpå sade upp avtalet. Strax innan avtalet upphörde att gälla ansökte Vodafone till lantmäterimyndigheten om ledningsrätt, som sedan beviljades. Ersättningen bestämdes till 11 000 kr. Av detta var 3000 kr intrångsersättning och 8000 kr för annan skada.

Fastighetsägarna överklagade beslutet till Fastighetsdomstolen, de yrkade att Fastighetsdomstolen skulle undanröja lantmäterimyndighetens beslut om beviljad ledningsrätt. De yrkade även att om ledningsrätten fortfarande blir beviljad vill de ha en ersättning på totalt 308 000 kr. varav 300 000 kr i intrångsersättning och 8000 kr för annan skada. Fastighetsdomstolen jämför målet med andra mål av samma karaktär och kommer fram till att en årlig ersättning på 12 000 kr är en

lämplig att jämföras. Fastighetsdomstolen beräknar då att fastighetens marknadsvärde minskning kan bedömas till 163 000 kr. Beräkningen grundas på 20 årliga avgifter om 12 000 kr plus realränta på 4 %. Parterna är överens om annan ersättning på 8 000 kr så denna är oförändrad. Den totala ersättningen blir då 171 000 kr.

Vodafone överklagade Fastighetsdomstolens beslut och yrkade om att Hovrätten skulle fastställa lantmäterimyndighetens beslut. Hovrätten använder ortspriset som utgångspunkt för betes- och åkermark, lantmäterimyndigheten beräknade det till 3000 kr och fastighetsägarna har inte framställt någon invändning mot denna beräkning. De har dock angett att de haft egna exploateringsplaner för området, men de har inte gett någon närmare utredning för detta och hur det skulle påverka marknadsvärdet. Med denna grund anser Hovrätten att lantmäterimyndighetens bedömning varit skälig och ändrar därmed Fastighetsdomstolens dom och fastställer lantmäterimyndighetens utslag.

Fastighetsägarna överklagade Hovrättens dom till Högsta domstolen och yrkade åter igen om en ersättning på totalt 308 000 kr. Högsta domstolen ändrar Hovrättens utslag om ersättning till 11 122 kr.

4.1.2.3 Kommentarer till rättsfall

Rättsfallen visar den instansordning som gäller för fastighetsrelaterade fall, det vill säga den ordning frågan tas upp i beslutsorganen vid överklagan. Rättsfallen visar även hur ersättningsfrågor i ledningsrättsfall behandlas när en part överklagar Lantmäteriets utslag om ersättning.

Om Lantmäteriets beslut överklagas sker detta till Mark- och miljödomstolen – före detta Fastighetsdomstolen – som då prövar fallet igen. Därefter kan en missnöjd part välja att överklaga till Mark- och miljööverdomstolen och slutligen därefter till Högsta domstolen. Högsta domstolens dom är slutgiltig och kan inte överklagas, dessutom krävs ett prövningstillstånd för att överklaga till Högsta domstolen. Domstolarna tolkar och dömer efter relevanta lagrum och tillämpar tidigare domslut för att säkerställa att lika fall bedöms lika. För att kunna döma

efter lagrummens grundläggande tanke och betydelse undersöker de paragrafernas propositioner och förarbeten.

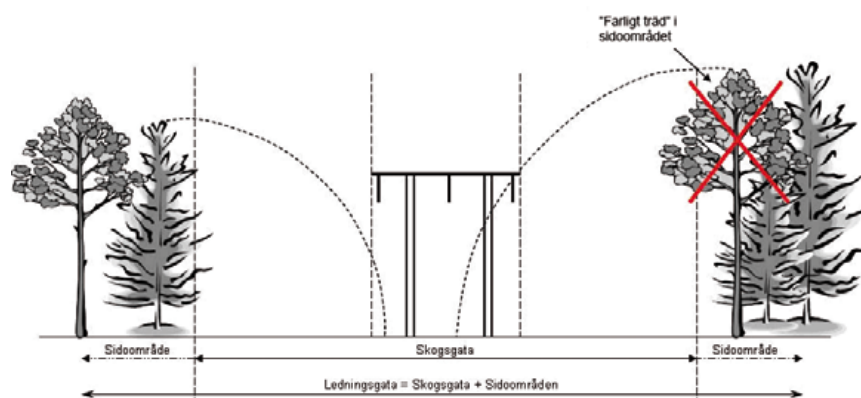
I fallet som handlar om en ledningsrätt som utökas med en optokabel (NJA 2007 s. 695) användes LL 13 § om ersättning som grund i prövningen, denna paragraf anger att ExL bestämmelser om ersättning för upplåtelse av mark eller annat utrymme på fastighet ska tillämpas. I ExL prövades fallet mot de tre första paragraferna i fjärde kapitlet. Ledningsrätten ansågs inte minska markvärdet på fastigheten på grund av dess utökning, men intrångsersättning blir ändå relevant genom att belastningen ökar.

Fallet angående ledningsrätten som söks och godkänns efter att en nyttjanderätt för mast och teknikbod sägs upp (NJA 2008 s. 510) prövades mot LL 25 §. Denna prövning gjordes för att fastställa värdetidpunkten för beräkningen av intrångsersättningen eftersom Vodafone haft tillträde till fastigheten sedan tidigare i och med nyttjanderätten. Vodafone använde fortfarande masten och dess tillbehör även efter det att nyttjanderättsavtalet upphörde den 30 januari 2005. Ledningsrättsbeslutet meddelades den 7 mars 2005, Högsta domstolen ansåg att värdetidpunkten ska sättas på den 31 januari 2005 eftersom Vodafone använt masten utan något avtal sedan dess. De anses därmed ha tillträtt fastigheten dagen efter nyttjanderättsavtalets upphörande, flera månader innan ledningsrätten faktiskt var beslutad.

4.2 Ersättningsprinciper

Som det tidigare har nämnts i arbetet så är det den 13 § i LL som behandlar ersättningsfrågan när mark ska tas i beslag genom LL. Den paragrafen hänvisar till 4 kapitlet i ExL. Den är som tidigare nämnt också dispositiv (undantag får göras från den) i de fall fastighetsägaren och andra sakägare ger sitt samtycke. Statens offentliga utredning (SOU 2004:7) om Ledningsrättslagen säger att ”grundprincipen för ersättningsbestämmelserna i expropriationslagen är enligt förarbeten att den som utsätts för expropriation bör ha samma förmögenhetsställning efter expropriationen som om den inte ägt rum” (s. 172).

Generellt brukar ersättningen beräknas med hjälp av 2009 års skogsnorm (Sjödin, et al., 2011), denna reviderades senast år 2012. När mark tas i beslag i Sverige är normen att ersättningen ska täcka den värdeminskning som fastigheten undergår. Detta går under ersättningskategorin ”intrångsersättning”, vilken även omfattar den ersättning som avser storm- och torkskador (den volym skog som skulle kunna blåsa omkull eller torka som effekt av anläggandet av ledningen), för tidig avverkning och ersättning för avverkan av kanträd (Lantmäteriet, 2010). Kanträd avser de träd vid kanterna av skogsgatan som avverkas för att ge tillräckligt skyddsavstånd från fallande träd, se figur 2.

Figur 2. Bilden visar hur kanträd kan påverka ledningen (Svenska Kraftnät, 2010).

Markvärdet avser värdet på skogsmarken utan några träd. Markvärdet för en skogsfastighet bestäms genom nuvärdesmetoden. Nuvärdet avser alla intäkter och kostnader som hör till fastighetens framtida virkesproduktion. Det medför att man mäter markens förmåga att producera skog idag och i framtiden, markens värde förutsätts vara att den skog som växer på marken är det mest värdefulla virket enligt det mest ekonomiska skötselalternativet (Lantmäteriet, 2009). Metoden gör att markens värde kan bedömas utan att något virkesvärde påverkar bedömningen.

Ersättning ska även betalas ut för den skog som avverkas för tidigt, detta går under benämningen ”mervärde”. Varför skog som avverkas för tidigt ska ersättas, är att ett träd behöver i normala fall ett visst antal år på sig för att växa till dess det har nått en storlek för att inbringa inkomst vid försäljning. Fram till dess så har trädet i stort sett inget värde. Även om trädet inte har något värde på marknaden så ska markägaren ersättas eftersom tid och pengar har investerats i trädet och förväntas ge inkomst i samband med framtida avverkning (Lantmäteriet, 2009).

Lantmäteriet har genom sin 2009 års skogsnorm parametrar som används i normens ingående tabeller. Både markvärdet och mervärdet fastställs med hjälp av tabellerna. I normens tabeller används följande parametrar:

- Virkesvolym - Anges som kubikmeter per hektar
- Bonitet - Ett mått på vilken förmåga marken har att producera skog.
- Trädens totala ålder
- Typträdspris för 30 cm trädet - Typträd med 30 cm diameter vid brösthöjd, ca 1,3 meter från marken. Det finns en tabell för typträdspris som uppdateras årligen, se bilaga 1.
- Prisrelation
- Trädslagsfördelning
- Tillväxtområden - Sverige är uppdelat i fem områden som baseras på markens förutsättningar för skogstillväxt, se bilaga 2. Område 4 har ytterligare delats upp i två underområden 4A och 4B på grund av skillnader i prissättningen i respektive underområde.

Intrångsersättningen för ledningsrätt regleras av ExL och ska enligt 4:1 2 st. även beräknas med ett påslag på 25 % av summan (Lantmäteriet, 2010). Ersättning ska också beräknas för skador som inte är fastighetsanknutna utan istället är av mer personlig natur kategoriseras som ”annan ersättning”. Detta omfattar skador bland annat i form av förlust av arbetstillfällen, förlust av husbehovsved och eventuellt fördyrad avverkning i de fall där fastighetsägaren själv sköter avverkningen till ledningsgatan. När det kommer till ersättning för det virke som tas ner när ledningen ska anläggas, gäller följande enligt de nya ersättningsreglerna från den 1 augusti 2010:

- Om tillträdaren enligt lantmäterimyndighetens beslut har rätt att tillgodogöra sig värdet av virket inom ramen för ledningsrätten eller servitutsupplåtelsen, så utgör ersättningen intrångsersättning. I så fall ska ett påslag göras med 25 %.
- Om parterna har kommit överens om att virket ska hanteras separat så ska ersättning inte ingå i lantmäterimyndighetens ersättningsbeslut. Om påslag ska göras är upp till parterna själva att avgöra.

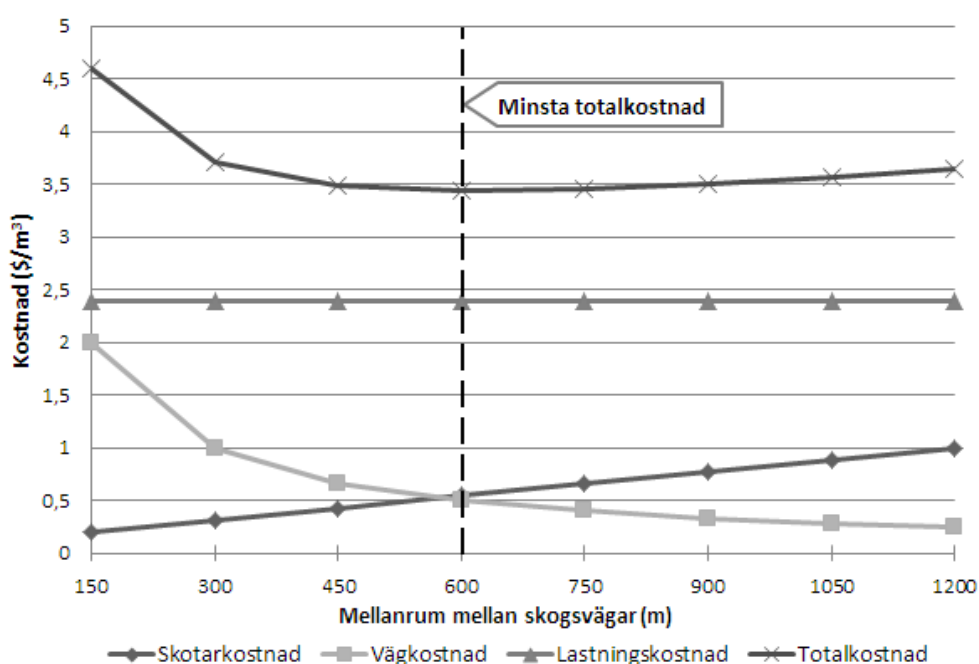
I statens offentliga utredning om ledningsrättslagen så framgår det att oftast tryggas rätten för en ledning genom att ledningsägaren och fastighetsägaren ingår i ett avtal (SOU, 2004).

4.3 Kontakt med sakägare

Den främsta anledningen till att ledningshavarna vill flytta sina ledningar från skogsgator till att gå längs med skogsvägar är att åtkomsten till ledningarna skulle underlättas väsentligt (A. Törner, personlig kommunikation, 23 maj 2014). Detta är till stor fördel för dem då de enkelt kan få tillgång till ledningarna vid eventuell felsökning och underhåll. Jordkabel är ett dyrare alternativ till luftledning, de är svårare att felsöka och laga och driftsäkerheten är något lägre. Jämfört med jordkablar är luftledning lättare att felsöka och underhålla och om skogsgatorna är trädsäkrade uppkommer skada sällan (E.ON, 2008). S. Ahlenius (personlig kommunikation, 21 maj 2014) från Sveaskog AB nämner att jordkablar kan vara problematiska om de läggs i svag eller lös mark. De löper risk att gå sönder om det till exempel ligger en sten som klämmer kabeln när de tunga skogsfordonen upprepade gånger åker längs med och tvärs över den, Ahlenius nämner därefter att det dock händer väldigt sällan. Bygg- och underhållsprocesser för jordkabel tar generellt längre tid att utföra jämfört med luftledning. Därmed ökar tiden som kan hindra eller försvåra markägaren från att utföra sin verksamhet. Istället har den andra egenskaper som gör den till ett värdefullt alternativ. E.ON (2008) säger att jämfört med luftledning kräver en jordkabel mindre underhåll än en luftledning och eftersom den är nergrävd är den bättre skyddad mot naturpåverkan. Dessutom tar jordkabeln mindre mark i anspråk.

M. Svensson (personlig kommunikation, 15 april 2014) sa att markägare skulle bli negativt påverkade av att ha luftledning anlagda intill deras skogsvägar. Detta eftersom framförandet av skogsmaskiner i närheten och under ledningarna bör göras med försiktighet. Därför ansåg han att ledningarna avskärmar skogen från vägen. De vägar som markägarna har anlagt har enligt Svensson planerats med stor hänsyn till den nytta de för med sig. M. Svensson (personlig kommunikation, 15 april 2014) säger att skogsvägarna är anlagda för att underlätta skötsel och avverkning över ett stort område, ledningar som istället dras om längs med dessa

skulle ha en avskärmande effekt på det område vägarna ger tillgång till. Anläggandet av speciella insticksvägar för på- och avlastning kan bli en nödvändig följd, detta medför att kostnadseffektiviteten för skotning och lastning av timmer skulle minska samt ökade kostnader för anläggandet av vägar. M. Svensson nämnde också att skotrararbetet är mest effektivt upp till ca 300 meter från väg. Akay, Sessions och Aruga (2007) bekräftar detta i sin undersökning där de kom fram till att det optimala avståndet mellan två skogsvägar vars ändamål var att tillgodose maskiner tillgång till skogen är cirka 600 meter, se figur 3. Denna graf summerar kostnaderna för anläggandet av väg, skotarnas av- och pålastning samt skotarnas körkostnader beräknat på hur långt mellanrummet mellan skogsvägarna är.

Figur 3. Mest prisvärda avstånd mellan skogsvägar sett till anläggningskostnad, lastningskostnad och skotaravstånd. Anpassad från "Designing a forwarder operation considering tolerable soil disturbance and minimum total cost" av A. E. Akay, J. Sessions & K. Aruga, 2007, *Journal of Terramechanics*, 44, s. 194. Copyright 2007, Elsevier.

A. Törner (personlig kommunikation, 23 maj 2014) från E.ON Sverige AB sa att när de drar nya ledningar försöker de lägga dem intill vägar för lättare åtkomst. Hon nämnde att tankesättet med nyanläggning ändrades till detta efter det att stormen Gudrun orsakade stora skador år 2005, med långa elavbrott som följd. Hon menade att kommunikation med markägare är bra och de skickar ut information till berörda när en ledning planeras att upprättas på deras ägor. Vidare

berättade hon att de normalt går ut och möter markägaren för att ge förslag på ersättningens storlek. Ersättningen beräknas med lantmäteriets skogsnorm och trafikverkets rekommendationer som grund, detta gäller främst mindre skogsägare. När det kommer till större skogsägare har de nyligen slutit ett storskogsbruksavtal som bland annat omfattar ersättning. Hon påpekade att expropriation endast kommer på tal när de vill säkra rätten för stora ledningar samt när överenskommelse med markägaren inte går igenom. När det kommer till påverkan på markägaren sa Törner att de hjälper till med att anlägga avlastningsplatser om sådana behövs. Trafikverket (2012) har tillsammans med det svenska skogsbrukets forskningsinstitut (Skogforsk) tagit fram riktlinjer för hur avverkad skog ska läggas upp längs väg. Riktlinjerna omfattar även det minsta avstånd som virkesupplag bör ha från luftledning, se tabell 1. Vidare sa hon att om det blir en fördyrad avverkningskostnad för markägaren så ersätts detta, ersättningen varierar från fall till fall. Slutligen berättade hon att om markägarens vägar körs sönder så återställer de dem till deras tidigare skick.

Tabell 1. Rekommenderade avstånd mellan material och luftledning (Trafikverket, 2012).

Typ av kraftledning	Minsta avstånd mellan upplag/kran och ledning
Lågspänning	2 m
Högspänning, max 40 kV	4 m
Högspänning, över 40 kV	6 m

T. Fransson (personlig kommunikation, 21 maj 2014) från Sveaskog AB sa att avverkningen i området fortsätter även om ledningen finns där. Ledningens påverkan är enligt hans uppfattning relativt liten, vissa försiktighetsåtgärder åtas i närheten av dessa, utöver det ändras inte mycket. Han nämnde också att det händer någon gång ibland att en ledning träffas av maskiner. Fransson hänvisade vidare till S. Ahlenius som han ansåg ha bättre kunskap om ämnet.

S. Ahlenius (personlig kommunikation, 21 maj 2014) från Sveaskog AB sa att kommunikationen med ledningsrättshavarna är i normalfall bra. Han säger att Sveaskog har ett bra system med de större ledningsföretagen om ersättning och dylikt, överenskommelser är vanliga. Problem som han nämnde om dessa var att

de gärna vill anlägga sina ledningar direkt bredvid vägen medan han hellre såg att de lades en liten bit längre ut från vägen. Han nämner också att ledningshavarna oftast inte är särskilt bekymmersamma, de som kan medföra bekymmer är däremot entreprenörerna när de anlägger ledningarna. För att minska ledningens påverkan sa Ahlenius att de kan bredda det nerhuggna området i närheten av väg för att ge plats åt ledningen en bit ifrån vägen.

M. Perérs (personlig kommunikation, 21 maj 2014) sa att ledningen påverkar uppläggning av virke längs med vägen. Han nämnde även att det blir en påverkan under avverkningsarbetet när maskinerna ska åka under ledningen. Ledningens påverkan kan enligt honom minskas genom god planering genom till exempel högre stolpar till luftledningarna vid vissa områden samt noggrannhet vid anläggandet av jordkabel. Kontakten med ledningshavarna beskriver han som mestadels bra, han nämnde även att Bergvikskog AB tillsammans med andra större skogsägare samt ledningshavare nyligen tecknat nytt avtal angående överenskommelse om ersättning. Detta avtal är baserat på lantmäteriets skogsnorm och vissa schabloniserade faktorer. Han nämnde även att expropriation sker nästan aldrig eftersom överenskommelser är vanligast. Bergvikskog AB är certifierade av Forest Stewardship Council (FSC) vilket medför att viss mark blir skyddad, detta innebär att avtal om bland annat marköverlåtelse blir förhindrad. Han påpekade då att expropriation ger bolaget möjligheten att ha ryggen fri från skyddet, det är alltså inte bolaget som står för brytande av skyddet.

5 Diskussion

I diskussionskapitlet presenteras och diskuteras resultatet av arbetet och de valda metoderna. Diskussionen kommer att utgå ifrån vår frågeställning som går att finna i syftesdelen av rapporten. Fokus kommer att läggas på den gällande rätten och ersättningen för intrånget som kommer med ledningsrätten.

5.1 Diskussion om resultat

Vi är inte särskilt förvånade över att resultat pekar mot att markägarna blir negativt påverkade av att ledningar blir anlagda längs med skogsvägarna. Eftersom vägarna är anlagda av markägarna för det specifika syftet att just komma åt skogen enklare och för att avverka den snabbare så blir det såklart en viss påverkan av att ledningen dras vägen. I och med att ledningen hamnar längs med vägen så blir en del av skogen till viss del försvårad att komma åt för avverkning. Detta kan medföra att avverkningen inte blir lika ekonomiskt effektiv. Med detta som grund är det uppenbart att tankarna förs in på att vägen förlorar en del av sitt värde och sin nytta för markägaren. Dock råder det delade meningar bland våra respondenter angående hur mycket ledningarna faktiskt påverkar arbetet. Alla är överens om att ledningen medför en viss påverkan, dock lutar det övervägande mot att ledningens påverkan skogsarbetet är ganska liten förutom vid några lokala områden och tillfällen eftersom överenskommelse och gemensam planering verkar vara vanligt. Detta skiljer sig avsevärt från hur det först såg ut att vara, en total avskärmning. Om det är så att skogsmaskinerna kan åka under ledningarna relativt obehindrat borde inte deras arbete vara så illa påverkat som vi först fick intryck av. Lastning av virke ska inte ske alltför nära ledningar och stolpar enligt Trafikverkets rekommendationer. En lösning på detta skulle kunna vara att avlastningen istället sker på motsatt sida av vägen om ledningens placering inte tillåter annat. Vi får intrycket av att elbolagen till stor del hjälper till för att minska skadan som uppkommer i och med att ledningar uppförs i skogarna. Ledningsbolagen verkar ersätta mestadelen av skadan och för andra omkostnader som kan uppkomma med ledningen, till exempel förhöjd avverkningsavgift.

Vi skulle säga att under arbetets gång har det visat sig att ledningsrättshavarnas nytta är ganska uppenbar. Att dra ledningarna längs med skogsvägar ger fördelar genom att åtkomsten till dessa underlättas avsevärt. Intervjun med A. Törner bekräftar att så är fallet. Detta medför i sin tur att felsökning och all kontroll- och serviceaktivitet kan utföras mycket snabbare och enklare än när ledningen sträcker sig rakt igenom skog och mark. När ledningarna går längs med vägarna blir det även färre träd som måste fällas för att ge plats åt ledningen jämfört med i skogsmark. Detta innebär en lägre ersättningssumma avsedd för att kompensera för avverkade träd. Vi ser ingen anledning till att ifrågasätta om detta är korrekt, vi tror inte heller att nyttan är mindre än den skada som uppkommer för skogsägaren. Nyttan som omdragningen medför till allmänheten tror vi också överträffar den relativt lokala negativa påverkan på skogsägaren.

Arbetet har visat att ersättningen för ledningsrätten fördelas upp på flera kategorier. De största två kategorierna är *intrångsersättning* och ersättning för *annan skada*. Inom dessa visar det sig finnas flera underliggande punkter som prövas var för sig. Intrångsersättningen omfattar inte bara den summa som ska ersätta intrånget för vad marken är värd, utan även kostnadsfrågor som är relaterade till detta. Till exempel träd som *kan förväntas* välta på grund av vind eller rotskador ska ersättas. Dessa träd har alltså inte ens välts än, men de ska ändå inkluderas i ersättningen för att de löper en *ökad risk* för att välta eller torka. Unga träd som avverkas ska också ersättas. Även om de inte har något egentligt värde när de huggs ner ska de ersättas för det värde de beräknas ha *i framtiden* då de skulle vara mogna för avverkning. Övriga skador som uppkommer för markägaren ska också ersättas, detta går då under kategorin *annan skada*. Hur uppdelningen på dessa blir skiljer sig från fall till fall beroende på de lokala omständigheterna. I praktiken kommer de flesta ledningsrätter till genom att parterna kommer överens och formar avtal om hur ersättningen ska beräknas. Detta baseras på skogsnormen och schabloniserade värden. De större skogsägarna och ledningshavarna har tecknat skogsbruksavtal angående ersättning och dylikt.

LL visar sig sakna några anvisningar på vad som ska omfattas av beräkningen på den ersättning som ska betalas för den mark som tas i anspråk. Istället hänvisar LL till den mer övergripande ExL och anammar dess fjärde kapitel som handlar

om expropriationsersättning. Det visar sig dock att det är väldigt sällan som LL 12 § faktiskt används för att förvärva mark för ledningsrätter. Det vanligare alternativet är att ledningsägaren försöker upprätta en överenskommelse med fastighetsägaren och då kan de komma överens med markägaren och via 14 § så kan de göra avvikelser från 6 §, 12 §, 12 a § och 13 §. Att energibolagen inte använde expropriationsmöjligheten så ofta som de egentligen kan var lite av en överraskning. Vi antar att de ser det som en bättre investering i längden att vara på god fot med markägarna.

5.2 Diskussion om metod

Vi anser att metodvalet till detta arbete har varit lämpligt för ändamålet. Intervjustudien kunde dock ha utförts mer utförligt genom att även prata med mindre skogsägare för att få deras syn på frågan. Vi tror dessutom att fler intervjuer med ledningshavare skulle bidra med att stärka och komplettera de uppgifter vi fick från E.ON. Dock misstänker vi att deras svar skulle bli relativt likadant rörande stora skogsägare eftersom de också har del i storskogsbruksavtalet.

6 Slutsatser

Slutsatserna från detta arbete är att markägare blir negativt påverkade av ledningsrättens placering, dock går parterna långt i fråga om överenskommelse för att minska denna påverkan. Ledningshavarna får lättare tillgång till deras ledningar vilket leder till att deras nytta med placeringen är högre jämfört med att dra ledningen i en skogsgata rakt igenom skogen. Ersättningen för intrånget beräknas på den skada som intrånget medför, ersättningen fördelas in i flera olika typer av kategorier på skador. De huvudsakliga kategorierna är intrångsersättning och ersättning för annan skada. I praktiken används ledningsrättslagen för att säkra ledningshavarens tillgång till den mark som ledningen står på in i framtiden. Dock använder de sällan ledningsrättslagen i avsikt att med tvång ta marken i anspråk.

Referenser

Akay, A. E., Sessions, J. & Aruga, K. (2007). Designing a forwarder operation considering tolerable soil disturbance and minimum total cost. *Journal of Terramechanics*, 44, 187-195.

Ekbäck, P. (2011). *Lagstiftning om ledningar: Särskilt om anläggningslagen*. Andra upplagan. Stockholm: Kungliga Tekniska Högskolan.

E.ON. (2008). *Planerad 130 kV elkraftledning mellan Vimmerby och Kisa*. Hämtat den 14 april 2014 från E.ON: http://www.eon.se/upload/eon-se-2-0/dokument/om_eon/Investeringar/Strakbeskrivning_Nov_2008.pdf

Harvey, W., S. (2011). Strategies for conducting elite interviews. *Qualitative Research*, 11(4), 431-441.

Heinonen, T. (2008). Quality Management of Expropriation Processes in Finland. *Nordic Journal of Surveying and Real Estate Research, Special Series*, 3.

Hui, E. C. M., Bao, H. J. & Zhang, X., L. (2013). The policy and praxis of compensation for land expropriation in China: An appraisal from the perspective of social exclusion. *Land Use Policy*, 32, 309-316.

Johansson, D. (2011). *Jämförelse mellan servitut, gemensamhetsanläggning och ledningsrätt*. Examensarbete, Lunds Tekniska Högskola, Institutionen för teknik och samhälle. Från http://www.lantm.lth.se/fileadmin/fastighetsvetenskap/utbildning/Examensarbete/11_5239_Daniel_Johansson.pdf

Josefsson, T. & Östlund L. (2011). Produktionsökning och utarmning: Skogsbrukets inverkan på skogslandskapet i norra Sverige. I B. Antonson, H. & Jansson, U. (Red.), *Jordbruk och skogsbruk i Sverige sedan år 1900: Studier av*

de areella näringarnas geografi och historia (s. 322-336). Stockholm: Kungl. Skogs- och Lantbruksakademiens bibliotek.

Kalbro, T. & Lind, H. (2007). Compulsory Purchase: – Reasonable and Fair Compensation. *Nordic Journal of Surveying and Real Estate Research*, 4(1), 7-22.

Kalbro, T., & Lindgren, E. (2013). *Markexploatering*. Fjärde upplagan. Stockholm: Norstedts Juridik

Kotilainen, S. (2011). The agreement process as a land acquisition and compensation method in public road projects in Finland – Perspective of real property owners. *Nordic Journal of Surveying and Real Estate Research*, 8(1), 26-53.

Lantmäteriet. (2010). *Nya ersättningsregler den 1 augusti*. (Dnr 409-2010/1782). Hämtat den 8 april 2014 från Lantmäteriet:
https://www.lantmateriet.se/Global/Fastigheter/%C3%84ndra%20fastighet/V%C3%A4rdering/Intr%C3%A5ng%20i%20skogsmark/Nya_ersattningsregler_PM_100624.pdf

Lantmäteriet. (2013). *Handbok LL: Ledningsrättslagen*. Hämtat den 15 april 2014 från Lantmäteriet:
https://www.lantmateriet.se/Global/Om%20Lantm%C3%A4teriet/R%C3%A4ttsinformation/Handb%C3%B6cker/Handbok%20Ledningsr%C3%A4ttslagen_LL.pdf

Navratil, G. & Frank, A. U. (2008). Expropriation in the Simple Cadastre. *Nordic Journal of Surveying and Real Estate Research, Special Series*, 3.

Nilsson, M. (2010). *Juridiken – En introduktion till rättsvetenskapen*. Stockholm: Jure Förlag AB.

NJA 2007 s. 695 *Fråga om rätt till intrångsersättning vid upplåtelse av ledningsrätt för optokablar inom utrymme för befintliga kraftledningar*. AD 2007:85.

NJA 2008 s. 510 *Frågor om rätt till intrångsersättning för ledningsrätt avseende anläggningar för telekommunikation när ledningsrätten upplåtits i stället för tidigare nyttjanderätt (I-III)*. AD 2008:41.

Prop. 1973:157. *Förslag till ledningsrättslag*.

SFS 1970:988. *Fastighetsbildningslag*. Stockholm: Norstedts Juridik AB.

SFS 1972:719. *Expropriationslag*. Stockholm: Norstedts Juridik AB.

SFS 1973:1144. *Ledningsrättslag*. Stockholm: Norstedts Juridik AB.

SFS 1973:1149. *Anläggningslag*. Stockholm: Norstedts Juridik AB.

SFS 1974:152. *Regeringsformen*. Stockholm: Norstedts Juridik AB.

Sjödin, E., Ekbäck, P., Kalbro, T. & Norell, L. (2011). *Markåtkomst och ersättning: För bebyggelse och infrastruktur*. Tredje upplagan. Stockholm: Norstedts Juridik.

SOU 2004:7. *Slutbetänkande av 2002 års ledningsrättsutredning*. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.

Sveaskog. (u.å.). *Om våra skogar*. Hämtad 8 maj 2014 från Sveaskog, <http://www.sveaskog.se/Om-Sveaskog/Var-verksamhet/om-vara-skogar/>

Svenska Kraftnät. (2010). *Avverkning av kantträd och underhållsröjning*. Hämtad 8 maj 2014 från Svenska Kraftnät, http://www.svk.se/Global/02_Press_Info/Pdf/Faktablad/Faktablad_avverkning_lst_webb.pdf

Šumrada, R., Ferlan, M. & Lisec A. (2013). Acquisition and expropriation of real property for the public benefit in Slovenia. *Land Use Policy*, 32, 14-22.

Tan, R., Beckmann, V., van den Berg, L. & Qu, F. (2009). Governing farmland conversion: Comparing China with the Netherlands and Germany. *Land Use Policy*, 26, 961-974.

Trafikverket. (2012). *Virkesupplag vid allmän och enskild väg*. Hämtat den 10 april 2014 från Trafikverket:

http://publikationswebbutik.vv.se/upload/6243/100401_Virkesupplag_vid_allman_och_enskild_vag_utg2_201212.pdf

Bilagor

Bilaga 1 - Typträdspriser 2014; för användning i 2009-års skogsnorm för bestämmande av ersättning för intrång i skogsmark

Område	Typträd	Träd- höjd, m	SI H100/50, m	Ung. bonitet, m ³ sk/ha	P30-pris kr/m ³ sk	Pris- rela- tion
Norra Sverige Tillväxtområde 1: (Norrbottens län, Västerbottens län)	T ₃₀	15	T14	2+	287	0,7
		18	T18	3,5	300	0,7
		21	T22	5	318	0,7
		24	T26-	6+	340	0,7
	G ₃₀	15	G14	2+	238	0,8
		18	G18	3,5	254	0,8
		21	G22	5	269	0,8
		24	G28-	7-8	286	0,8
	L ₃₀	15	B17	2,5	235	0,8
		18	B20	4	239	0,8
		21	B23-	5+	243	0,8
	Norra Sverige Tillväxtområde 2: (Jämtlands län, Västernorrlands län)	T ₃₀	15	T14	2+	283
18			T18	3,5	296	0,7
21			T22	5	315	0,7
24			T26-	6+	339	0,7
G ₃₀		15	G14	2+	240	0,7
		18	G18	3,5	260	0,8
		21	G22	5	277	0,8
		24	G28-	7-8	298	0,7
L ₃₀		15	B17	2,5	207	0,8
		18	B20	4	211	0,8
		21	B23-	5+	215	0,8

Södra Sverige Tillväxtområde 4B: (Västra Götalands län, Östergötlands län, Jönköpings län, Kalmar län, Kronobergs län)	T ₃₀	15	T16	2,5	284	0,7
		18	T20	4,5	293	0,8
		21	T24	6	306	0,8
		24	T28-	8	323	0,7
	G ₃₀	15	G12	2,5	303	0,7
		18	G18	4,5	330	0,7
		21	G22	6	350	0,7
		24	G26-	8	371	0,7
Låg andel ädellöv, liten eller ingen andel kubb/timmersortiment	L ₃₀	15	B17	2,5	232	0,8
		18	B20	4	237	0,8
		21	B24-	6+	241	0,8
Större andel ädellöv, kubb/timmersortiment vid grövre dimensioner	L ₃₀	15	B17	2,5	281	0,7
		18	B20	4	311	0,7
		21	B24-	6+	339	0,7
Södra Sverige Tillväxtområde 5: (Hallands län, Skåne län, Blekinge län)	T ₃₀	15	T16	2,5	281	0,7
		18	T20	4,5	291	0,8
		21	T24	6	304	0,8
		24	T28-	8	321	0,7
	G ₃₀	15	G12	2,5	297	0,7
		18	G18	4,5	324	0,7
		21	G22	6	344	0,7
		24	G26-	8	367	0,6
Låg andel ädellöv, liten eller ingen andel kubb/timmersortiment	L ₃₀	15	B17	2,5	232	0,8
		18	B20	4	237	0,8
		21	B24-	6+	241	0,8
Större andel ädellöv, kubb/timmersortiment vid grövre dimensioner	L ₃₀	15	B17	2,5	281	0,7
		18	B20	4	311	0,7
		21	B24-	6+	339	0,7

Mellersta Sverige Tillväxtområde 3: (Dalarnas län, Gävleborgs län)	T ₃₀	15	T14	2+	275	0,6
		18	T18	3,5	289	0,7
		21	T22	5	310	0,7
		24	T26-	6+	338	0,6
	G ₃₀	15	G12	2+	242	0,7
		18	G15	3,5	263	0,8
		21	G19	5	281	0,7
		24	G25-	7-8	302	0,7
	L ₃₀	15	B17	2,5	221	0,8
		18	B20	4	226	0,8
		21	B23-	5+	230	0,8
	Mellersta Sverige Tillväxtområde 4A: (Värmlands län, Örebro län, Västmanlands län, Uppsala län, Stockholms län, Södermanlands län, Gotlands län)	T ₃₀	15	T14	2+	248
18			T18	3,5	256	0,7
21			T22	5	268	0,7
24			T26-	6+	285	0,7
G ₃₀		15	G12	2+	258	0,7
		18	G15	3,5	282	0,7
		21	G19	5	300	0,7
		24	G25-	7-8	322	0,7
L ₃₀		15	B17	2,5	223	0,8
		18	B20	4	228	0,8
		21	B23-	5+	232	0,8

Bilaga 2 - Sveriges områdesindelning för skogstillväxt

1 - Norra Sverige

2 - Norra Sverige

3 - Mellersta Sverige

4A - Mellersta Sverige

4B - Södra Sverige

5 - Södra Sverige

Bilaga 3 – Intervjufrågor till skogsägare

Namn:

Företag:

Datum:

1. Blir ni påverkade av att en ledning dras efter skogsväg? Och ifall påverkad på vilket sätt?

2. Hur är kommunikationen med ledningshavaren? Förhandlingar om markens värde?

3. Finns det något som kan göras för att minska påverkan av ledningen?

4. Vad tycker ni om ledningsrättslagen i dagsläget?

5. Något ni vill tillägga?

Bilaga 4 – Intervjufrågor till ledningshavare

Namn:

Företag:

Datum:

1. Får ni en annan/bättre nytta av att en ledning dras efter en skogsväg istället för skogsgata?

2. Hur är kommunikationen med Markägaren? Förhandlingar om markens värde? Följer ni något avtal som finns i branschen?

3. Finns det något som ni kan göra för att minska påverkan av ledningen?

4. Vad tycker ni om ledningsrättslagen i dagsläget?

5. Något ni vill tillägga?